

Михаил ЖДАНОВ

КАРИБСКАТА КРИЗА

Уроци за бъдещето

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

КАРИБСКАТА КРИЗА. Уроци за бъдещето

*Автор Михаил Жданов
Превод Горанка Цветкова
Издателство „Паритет“, София
256 стр.*

Карибската криза от октомври 1962 г. беше особено опасен епизод от времето на Студената война, когато съветско-американските отношения достигнаха истински критична точка. Страните от целия свят бяха на ръба на ядрена война, а Куба в самия епицентър на тези събития. В новата си книга Михаил Жданов пресъздава сложните военни и политически събития, свързани с Карибската криза. Участници в тези събития са лидерите на СССР и САЩ, съветски и американски политически дейци, журналисти и разузнавачи, висши военни. Книгата се основава на разсекретени материали от военното разузнаване и спомени на участниците в тази опасна конфронтация. С оглед на настоящата военно-политическа ситуация, световните лидери е нужно внимателно и задълбочено да проучат опита от това опасно противопоставяне на ядрените държави в близкото минало.

**За поръчки на книги от сайта
www.paritetbg.com – 20% отстъпка.**

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-514-9

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	5
Началото на ядреното противопоставяне между СССР и САЩ	8
Берлинската стена като символ на Студената война и разделянето на Европа	37
Кубинската революция и агресията на САЩ	67
САЩ срещу Фидел Кастро. Операция „Мангуста“	79
Планирането на операция „Анадир“	95
Разполагане на ракети в Куба	112
Джон Кенеди срещу Никита Хрушчов	123
Съветските войски на острова: спомените на Дмитрий Язов	150
„Черната събота“ на Джон Кенеди	169
„Съветските подводничари изпълниха дълга си...“	178
След Карибската криза	187
Микоян се среща с Кенеди	199

Съветското разузнаване в Карибската криза	205
Тайнственият „мистър Хикс“ – Александър Феклисов	213
Америка срещу Русия: вместо заключение	223
Приложение. Хроника на Карибската криза	230

ВЪВЕДЕНИЕ

Преди повече от шестдесет години, на 31 октомври 1962 г., вестниците в цял свят излизат със заглавия „Край на кризата“. Да, Карибската ракетно-ядрена криза, включително нейните горещи тринадесет дни, през които светът балансира на ръба на ядрена катастрофа, вече е минало. Разминава се без война, иначе аз нямаше да пиша това сега, а вие нямаше да го четете. Кой побеждава? Побеждава мъдростта. Побеждава разбирането за собствените коренни интереси – оцеляването. Хрушчов и Кенеди са могли да оценяват по различен начин какво означава за техните страни „неприемлив ущърб“. За Кенеди „неприемлива“ била загубата на стотици хиляди американци във Флорида. Потрудно е да се каже с живота на колко съветски хора е съизмервал „неприемливостта“ на вредата Хрушчов. Не е лесно да се прецени за какво е мислел Хрушчов, завеждайки своите съратници от Президиума на ЦК в един от най-тежките дни на Карибската криза в Большой театър, за да се убедят съветските хора, че „всичко е под контрол“. Навярно, вместо да съзерцава прекрасното на сцената, той е мислел за ужасното в живота: колко милиона съветски хора е готов да пожертва за защитата на Куба и отстраняването на американските „Юпитери“ от Турция.

Светът въздъхва с облекчение. Сякаш след наметаната на вълшебна пръчица (а всъщност по волята на лидерите на двете свръхдържави, минали през паниката и парализирането от страх) на сцената излиза „контролът над ядрените въоръжения“. Преди кризата дипломати и учени говорят, но в Кремъл и в Белия дом не ги слушат. И изведнъж стремително се случват две неща: най-напред (през 1963 г.) Договор за забрана на изпитанията на ядрено оръжие в три среди, после (през 1968 г.) – Договор за неразпространение на ядрените оръжия, оня крайъгълен камък на международната сигурност, който е с нас до ден днешен. Благодарение на тези постижения на дипломатията светът най-напред се отървава от „ядрените гъби“ при атмосферни изпитания, а скоро и от риска от разрастване на ядрените оръжия. Днес можем да кажем, че наред с останалите към него нетърпеливо се стремели Западна Германия, Австралия, Канада, Швеция, Швейцария. Мълчаливо, но сериозно обмисляли да направят същото и Япония, Тайван и Турция. Списъкът може да се продължи. През януари 2022 г. президентът на Украйна Владимир Зеленски от висока трибуна заяви, че Украйна иска да притежава ядрено оръжие.

Гаранции за неприлагане на ядрено оръжие обаче няма, защото в същата тази 1968 година Съветът за национална сигурност на САЩ поставя въпроса за прилагане на тактическо ядрено оръжие във Виетнам на основание предложенията на командващия американските сили там генерал Уестморленд – в рамките на операция „Счупена челюст“ в случай на масирано контрастъпление на виетнамците. Всичко било го-

тово за прехвърляне на ядрено оръжие в Южен Виетнам. Много политици и военни смятат за възможно прилагането на тактическо ядрено оръжие.

През октомври 2022 г. е необходимо да си спомним „за уроците на Карибската криза“ и да си направим изводи. Навярно след шест десетилетия от някои разсекретени вече документи ще стане по-ясно какво всъщност е ставало (или не е ставало) в нашето, настоящото време. Какви поуки сме си извадили от Карибската криза и научили ли са ни те на нещо в днешната криза.

НАЧАЛОТО НА ЯДРЕНОТО ПРОТИВОПОСТАВЯНЕ МЕЖДУ СССР И САЩ

*„Лесно е да си представим човек, който върви
уверено по опънато въже в продължение
на десет минути, но е малко вероятно това
да се случи без проблеми за няколко века.“*

Философът Бертран Ръсел за ядрената война

На 4 октомври 1957 година в Съветския съюз изстрелват първия изкуствен спътник на Земята. Това бил триумф на съветската наука. Тогава малцина съзнавали, че космическите изследвания в значителна степен имат военен характер. Ракетите се създавали, за да доставят до целта балистични ракети с ядрени бойни глави и да пращат в околоземна орбита спътници с военно предназначение. Първият изкуствен спътник на Земята бил изведен в космоса с модификация на междуконтинентална балистична ракета Р-7 с променена система на управление. Ракетата била разработена от конструкторското бюро на Сергей Корольов. Бойният вариант постъпил на въоръжение в ракетните войски със стратегическо предназначение. Първият спътник трябвало да стане летяща лаборатория, но научното оборудване вещаело провал. Корольов обаче решил все пак да пусне спътника, за да бъдат надско-

чени американците. Той се опасявал, че Съединените щати ще го изпреварят, звънял в КГБ, разпитвал дали разузнаването няма данни за подготвян пуск на американски спътник.

Държавните ръководители не си дават сметка веднага какво грандиозно събитие е факт и как то разтърсва света. Никита Сергеевич Хрущов приема Корольов, благодари му и казва:

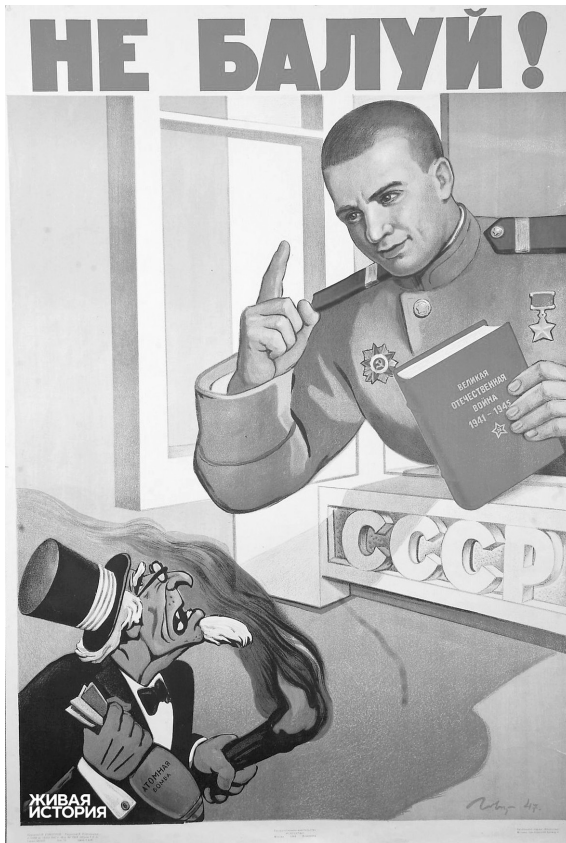
– Когато ни писахте за спътника, ние не ви вярвахме, мислехме, че фантазирате. Но сега е друга работа...

Изстрелването на спътника се оказва тежък удар за Съединените щати, където ракетната програма не вървяла. Първият съветски спътник е последван от втори – на 3 ноември 1957 година – с кучето Лайка на борда. Така Корольов откликва на молбата на Хрущов да бъде зарадвана страната за четиридесетгодишната на Великата октомврийска социалистическа революция.

Докато Хрущов призовава за догонване и изпреварване на Съединените щати по производство на мляко и месо, в Америка бият тревога: не бива да се изостава от Съветския съюз в ракетостроенето. Научавайки за пускането на спътника, Едуард Телер – бащата на американската водородна бомба, заявява по телевизията:

– Америка загуби битка, по-важна от Пърл Харбър.

На 7 ноември 1957 година президентът на Съединените щати Дуайт Айзенхауер получава секретен доклад за изоставането от СССР. „Америка е заплашена от снабдения с ракети Съветски съюз – се казва в доклада. – Съединените щати се превръщат в държава второ качество.“ Само след месец, за годишнината от японското нападение на Пърл Харбър, в САЩ се опитват да пуснат

*„Не се глезете!“, художник В. Говорков.
Държавно издателство „Изкуство“.
Москва/Ленинград, 1948 г.*

свой спътник. Той се вдига над нос Канаверал – по средата на Атлантическото крайбрежие на Флорида, и рухва. Контрастът между космическите успехи на Съветския съюз и провала на Съединените щати не можел да бъде по-очевиден.

◀──────────────────○──────────────────▶

Терминът „студена война“ е използван за първи път от известния английски писател Джордж Оруел на 19 октомври 1945 г. в статията „Ти и атомната бомба“ в британския седмичник Tribune. В официална обстановка това определение за първи път е употребено от съветника на американския президент Хари Труман Бърнард Барух, говорейки пред Камарата на представителите на Южна Каролина на 16 април 1947 г. Оттогава понятието „студена война“ се използва в журналистиката и постепенно навлиза в политическия лексикон.

◀──────────────────○──────────────────▶

В началото на 50-те години британското разузнаване предполага, че ядреният удар ще бъде последван от настъпление на наземни сухопътни сили, чиято концентрация е възможно да се засече. Изхожда се от това, че НАТО ще има около една седмица за подготовка за война. След пускането на спътника решават, че за мобилизиране на силите ще останат само ден-два. Никой от военачалниците не знае как ще се развиват бойните действия с използване на ядрено оръжие.

Човечеството посреща спокойно появата на атомна бомба. Освобождаването на ядрена енергия, изглежда, само потвърждава всеобщата вяра в прогреса. Сякаш историята колко добре е подготвена армията прави марш от нисшето минало към висше и щастливо бъдеще. Няколко дни след ядрената бомбардировка на Хирошима и Нагасаки вестник „Ню Йорк Таймс“ възторжено пише: „Атомната бомба е била създадена

за война, но знанието, което е позволило тя да бъде създадена, се е родило благодарение на безсмъртния стремеж към знание и към използване на даровете на природата за всеобщо благо. Това ново знание може да донесе на земята не смърт, а живот, не тирания и жестокост, а божествена свобода.“

Настъпването на атомната ера съвпада с началото на „американската епоха“. Съединените щати възприемат себе си като необикновено богата страна, „целуната“ от щастлива съдба през почти цялата си кратка история. Американците смятат, че са най-богатите и най-силните на света. Икономиката на САЩ става двигател на цялата световна икономика. Повсеместното признаване на долара като световна валута символизира епохата, която може да се нарече *Pax Americana*. На фона на това ядрените изпитания изглеждат като нещо омайващо, екстравагантно и дори забавно. Новият, доста откровен за времето дамски бански костюм бива наречен „бикини“ – в чест на атола в Тихия океан, на който гърмят ядрени взривове.¹ Колкото до военните, те са озадачени от появата на бомбата. Дори да са изпитвали страх, той не е бил от плашещата мощ на разградения атом, а по-скоро от това, че новото супер разрушително оръжие ще направи тях самите ненужни. След като има бомба, защо да се издържат голяма сухопътна армия и флот?

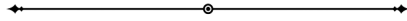
¹ Между 1946 г. и 1958 г. на необитавания атол Бикини, част от Маршаловите острови, са извършени 23 ядрени опита от американските въоръжени сили. – Бел. прев.

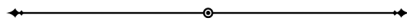
*Маршаловите острови
са архипелаг в Тихия океан, на който е разположена
едноименната малка република.*

Когато на 18 юли 1948 година Сталин заповядва да бъде блокиран Западен Берлин, шестдесет американски бомбардировача В-29, способни да носят атомно оръжие, са прехвърлени демонстративно в британски бази близо до съветските граници. Но това бил блъф – атомни бомби там нямало. Американското атомно оръжие било под разпореждане не на военните, а на комисията по атомна енергия. Едва през юли 1950 година президентът Труман санкционира пращането в Англия на неядрени компоненти на бомби за оборудване на тези самолети. Плутониевите капсули все още остават в ръцете на атомната комисия. Ядрените и неядрените компоненти на бомбата не трябвало да се държат на едно място преди обявяване на пълномащабна бойна тревога. Военновъздушните сили на САЩ получават правото да издават заповед за подготовка

на ядрения заряд за бойно приложение през април 1954 година. Едва тогава военните вече могат да вземат ядрено оръжие от складовете така лесно, както се взема книга в библиотека.

За 12 години САЩ, провеждат 67 ядрени изпитания в архипелага. Най-мощният взрив, произведен на Маршаловите острови, са изпитанията на американската водородна бомба „Касъл Bravo“ (Castle Bravo). Това се случва на атола Бикини на 1 март 1954 г. Експлозията напълно изпарява острова, на който се намира взривното устройство, като частично унищожават още два острова и оставя след себе си фуния с диаметър 1,8 км. Жителите на оставите не са информирани за опасността от проведените опити, децата продължават да играят в радиоактивния прах, докато не се появяват повръщане, слабост, кокопад. 856 японски риболовни кораба са заразени в различна степен, на тях има около 20 хиляди души, а 50 хиляди тона риба са напълно унищожени. Тази история не довежда до особени политически последици. САЩ изплащат компенсации на оцелелите членове от екипа на „Фукурю Мару“, а Япония получава обезщетение в размер на над 13 милиона долара.

Съединените щати са уверени, че атомното оръжие гарантира сигурността на страната. И че най-важното, от което се нуждае страната, са ефективни средства

за доставка на ядрено оръжие. Стратегическото авиационно командване получава в свое разпореждане междуконтинентални бомбардировачи, способни да достигнат съветската територия. Пилотите дежурят на летищата в очакване на заповед за излитане.

Когато е взривено първото съветско ядрено устройство, много неща в света се променят. Своята уязвимост пред съветското ядрено оръжие осъзнава Англия. Комитетът на началник-щабовете подготвя доклад за контурите на предстояща война с оглед опита на Хиросима и Нагасаки. Пресметнато е, че за пълното унищожаване на Англия са достатъчни тридесет ядрени бомби.

Англичаните изпитват своето първо ядрено взривно устройство на 3 октомври 1952 година на северо-западното крайбрежие на Австралия, в Монте Бело – район, известен с корабкрушения и гмуркания за перли. Атомният проект струва сто милиона фунта стерлинги, което правителството скрива от парламента. Първите бомби постъпват на въоръжение през 1955 година. Британските военни смятат за необходимо постоянно да пращат към границите на Съветския съюз бомбардировачи, за да опъват нервите на съветските военни – нека в Москва гадаят има ли ядрено оръжие на борда на летящия към тях самолет. Целта е да се внуши на Москва, че всеки самолет, появил се при границите на СССР, носи ядрено оръжие. И това да попречи на концентрирането на средства за противовъздушна отбрана на най-опасните направления. По онова време британските бомбардировачи са с неголям обхват на полета.